

Modul 5:

Etički aspekti e-alata/e-savjetovanja s naglaskom na različitost od klasičnog okruženja

Autorice: Artemisa R Dores i Regina Silva - ESS – P.Porto – www.ess.ipp.pt

Aleksandra Stevanović i Marina Letica Crepulja – MEDRI - www.medri.uniri.hr/hr/

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Obuka THERAPY 2.0: 9 modula

1. Uvod

2. Spektar tehnološki unaprijeđenih informacijskih i komunikacijskih alata

3. Obilježja računalno-posredovane komunikacije u savjetovanju i psihoterapiji

4. Pravni aspekti

5. Etički aspekti e-alata/e-savjetovanja

6. Ekonomski i financijski aspekti

7. Tehničke kompetencije online savjetnika, savjetovatelja ili psihoterapeuta

8. Psihološki aspekti i kompetencije u online intervencijama

9. Računalno posredovano savjetovanje za tražitelje azila, izbjeglice i maloljetnike bez pratnje

Pregled modula

- Ovaj modul govori o etičkim pitanjima i ispitivanjima efikasnosti u primjeni informacijskih i komunikacijskih tehnologija u savjetovanju i psihoterapiji.
- Ponudit će neke preporuke iz literature vezano za online kliničku praksu općenito, ali i vezano za neke posebne situacije (npr. krizne intervencije, zakazivanje tehnologije...)
- Uz osvrt na znanstvena istraživanja i primjere praktičnog iskustva, raspravit će o čestim sumnjama savjetnika, savjetovatelja i psihoterapeuta u računalno posredovan odnos s klijentom, npr., vezano za sigurnost, povjerljivost, manjak verbalne komunikacije te cijenu usluga i plaćanje.

Ciljevi modula

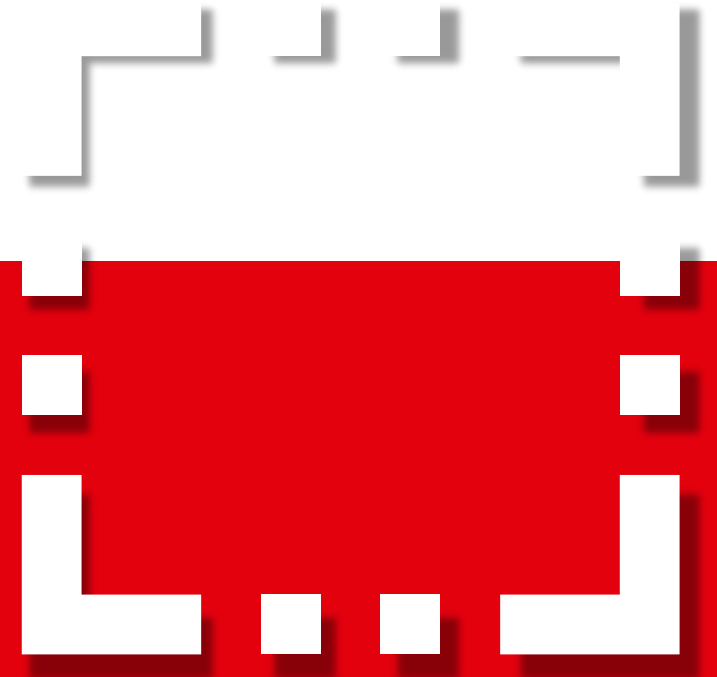
Nakon završetka ovog modula sudionici/čitatelji bi trebali moći:

- ✓ prepoznati etička pitanja u online kliničkoj praksi;
- ✓ razumjeti učinak tehnološki posredovane komunikacije u savjetovanju i psihoterapiji;
- ✓ pronaći relevantnu literaturu vezanu za učinkovitost intervencija temeljenih na komunikacijskim tehnologijama;
- ✓ znati koje su preporuke literature o tome kako se suočiti s izazovima kibernetskog prostora;
- ✓ znati kako reagirati u različitim situacijama koje bi se mogle pojaviti u online kliničkoj praksi;
- ✓ primjenjivati vještine korisne za svladavanje izazova tehnološki posredovane komunikacije.

Sadržaj modula

- Cjelina 5.1: Uvod/kontekstualizacija
- Cjelina 5.2: Povjerljivost, pitanja privatnosti, identifikacija klijenta i psihoterapeuta
- Cjelina 5.3: Osiguranje kvalitete
- Cjelina 5.4: Licenca za obavljanje prakse
- Cjelina 5.5: Pitanja vezana za krizne intervencije
- Cjelina 5.6: Tehnologija u online terapiji
- Cjelina 5.7: Računalne vještine online terapeuta
- Cjelina 5.8: Asinkrone intervencije
- Cjelina 5.9: Granice
- Cjelina 5.10: Cijena usluga i plaćanje

5 Etički aspekti e-alata/e-savjetovanja

Cjelina 5.1 Uvod/ kontekstualizacija

Pregled cjeline

- Primjeri etičkih pitanja
- Nekoliko pitanja za vas
- Implikacije

Primjeri etičkih pitanja

povjerljivost

licenca za obavljanje prakse

**vjerodostojnost podataka prikupljenih u digitalnim mrežama
akreditacije**

krizne intervencije i rizične kliničke situacije

identifikacija klijenta i savjetovatelja

potencijalna zloupotreba softverskih aplikacija

nedostatak svijesti o faktorima tipičnim za pojedine lokacije

pitanja privatnosti

učinak na terapijski odnos

razvoj terapijskog odnosa

Nekoliko pitanja za vas...

Ako klijent ne živi u zemlji u kojoj živi pružatelj terapije, pod čijom jurisdikcijom savjetovatelj/psihoterapeut djeluje?

Iako se savjetovatelj služi enkriptiranim e-mailom, kako može biti siguran da nitko drugi ne može pristupiti tom e-mailu?

Što ako klijent živi u jednoj zemlji, ali provjerava e-mail dok putuje nekom drugom zemljom?

Ako dođe do povrede tajnosti podataka u procesu liječenja, čije je regulatorno tijelo nadležno u tom slučaju?

(Baker & Ray, 2011, str. 343).

Implikacije

Važno je utvrditi smjernice najbolje prakse...

5 Etički aspekti e-alata/e-savjetovanja

Cjelina 5.2

Povjerljivost, pitanja privatnosti, identifikacija klijenta i psihoterapeuta

Pregled cjeline

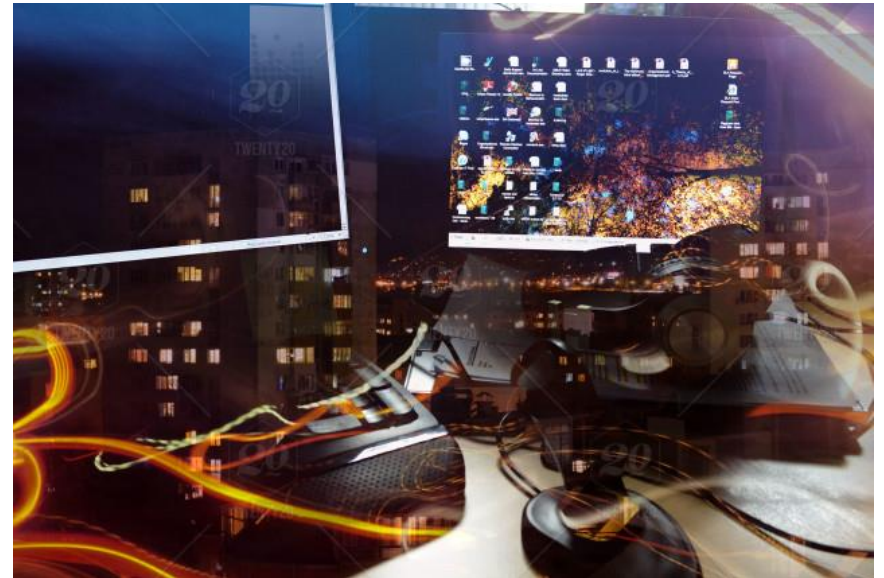
- Preporuke za suočavanje s izazovima kibernetskog prostora 1
- Preporuke za suočavanje s izazovima kibernetskog prostora 2
- Preporuke za suočavanje s izazovima kibernetskog prostora 3

5 Etički aspekti e-alata/e-savjetovanja

Preporuke za suočavanje s izazovima kibernetskog prostora 1

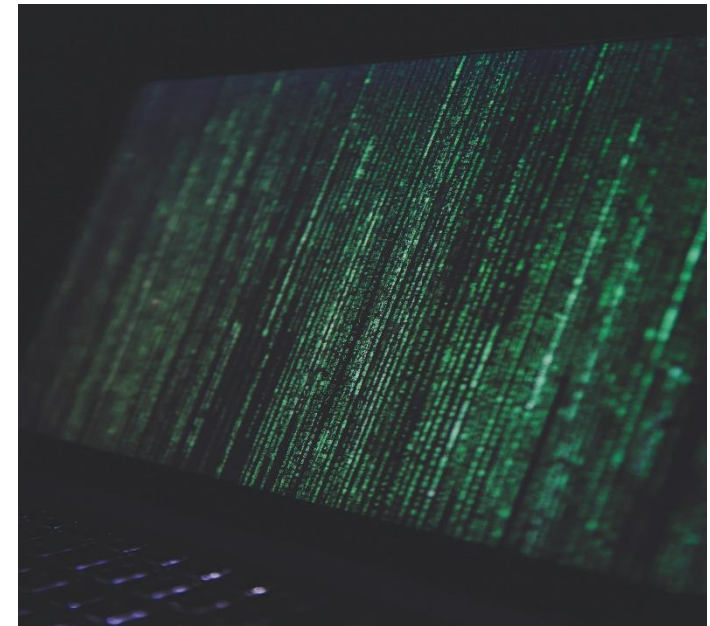
Intervencije uvijek moraju biti u skladu s etičkim načelima i deontološkim i pravnim normama utvrđenih etičkim kodeksom strukovnih udruženja svake zemlje.

Preporuke za suočavanje s izazovima kibernetskog prostora 2

- Informirani pristanak, kad su ugrožene granice privatnosti i povjerljivosti intervencije;
- Vođenje prvog razgovora licem u lice;
- Poštivanje klijentove anonimnosti;
- Fizička adresa;
- Olakšavanje identifikacije stručne osobe.

(Loue, 2016; Richards & Viganó, 2013)

5 Etički aspekti e-alata/e-savjetovanja

Preporuke za suočavanje s izazovima kibernetskog prostora 3

Razna udruženja za akreditiranje savjetovateljskih i psihoterapeutskih praksi definirala su smjernice za online kliničko djelovanje, koje se redovito preispituju u skladu sa sve većom količinom dokaza iz prakse i istraživanja.

Usp., između ostalih:

Richards & Viganó, 2013;

<http://www.apa.org/ethics/education/telephone-statement.aspx>

5 Etički aspekti e-alata/e-savjetovanja

Cjelina 5.3 Osiguranje kvalitete

Pregled cjeline

- Efikasnost intervencija temeljenih na komunikacijskim tehnologijama 1
- Efikasnost intervencija temeljenih na komunikacijskim tehnologijama 2

5.3 Efikasnost intervencija temeljenih na komunikacijskim tehnologijama 1

„Sve više dokaza upućuje na to da online savjetovanje može imati sličan učinak i može replicirati olakšavajuće uvjete kakvi postoje u savjetovanju licem u lice”, ali „postoji potreba za jačim empirijskim dokazima kojima bi se utvrdila efikasnost i koji bi omogućili bolje razumijevanje posredničke i facilitativne uloge ovog oblika rada”.

(Richards & Viganó, 2013, str. 994)

5.3 Efikasnost intervencija temeljenih na komunikacijskim tehnologijama 2

Učinak različitih oblika tehnološki posredovane komunikacije u psihološkom savjetovanju i psihoterapiji proučava se u sistematičkim osvrtima i meta-analizama.

- Andrews, Cuijpers, Craske, McEvoy, & Titov (2010);
- Barak et al. (2008);
- Chester & Glass (2006);
- Dowling & Rickwood (2013);
- Gainsbury & Blaszczynski (2011);
- Griffiths & Christensen (2006);
- Hanley & Reynolds (2009);
- Heinlen, Welfel, Richmond, & Rak (2003);
- Kaltenthaler et al. (2004);
- Machado et al. (2016);
- Manzoni, Pagnini, Corti, Molinari, & Castelnuovo (2011);
- Newman et al. (2011);
- Postel, de Haan, & De Jong (2008);
- Richards & Viganó (2013);
- Shaw & Shaw (2006).

5 Etički aspekti e-alata/e-savjetovanja

Cjelina 5.4

Licenca za obavljanje online prakse

Pregled cjeline

- Ovo područje još je novo
- Licencirani savjetovatelji i psihoterapeuti

5.4. Ovo područje još je novo

Online savjetovanje i psihoterapija još uvijek je novo područje, što znači da se načela, propisi i pravila još utvrđuju.

5.4. Licencirani savjetovatelji i psihoterapeuti

- Psihoterapeuti i savjetovatelji trebaju razumjeti i pratiti najnovije verzije raznih odredbi
  - uključujući etička načela i propise / odredbe strukovnog udruženja (lokalnog, nacionalnog ili međunarodnog).
- Uzevši u obzir da je online savjetovanje i psihoterapija novo područje, državni odbori, federalne institucije i strukovna udruženja još uvijek su u procesu vrednovanja svojih načela, a propisi i pravila još se utvrđuju.

5.4 Licencirani psihoterapeuti i savjetovatelji

- Licencirani psihoterapeuti i savjetovatelji trebaju slijediti etička načela i propise / odredbe neke strukovne organizacije (npr., lokalne, državne, nacionalne ili međunarodne). Uzevši u obzir da je *online* savjetovanje i psihoterapija novo područje, državni odbori, federalne institucije i strukovna udruženja još uvijek su u procesu vrednovanja svojih načela, a propisi i pravila još se utvrđuju. Unatoč tome što je proces još u tijeku, psihoterapeuti i savjetovatelji trebaju razumjeti i pratiti najnovije verzije načela i odredbi.

5 Etički aspekti e-alata/e-savjetovanja

Cjelina 5.5

Pitanja vezana za krizne intervencije

Pregled cjeline

- Krizne intervencije
- Preporuke

5.5 Krizne intervencije

Kao i u tradicionalnom okruženju, i u online terapiji uvijek je moguće da savjetnika kontaktira netko tko je u krizi.

Premda postoje razne SOS telefonske linije koje su uvedene upravo za rješavanje kriznih situacija i koje su se pokazale učinkovitima, uvijek je preporučljivo ostvariti kontakt uživo s osobom u krizi ili uputiti takvu osobu dostupnim institucijama za mentalno zdravlje.

Upamtite, etička je dužnost i pravna obaveza intervenirati kad se radi o osobi koja je u krizi i kad postoji rizik da ta osoba naudi sebi ili drugome.

5.5 Preporuke

Preporuke za krizne intervencije u online terapiji:

- kriza se ne bi smjela rješavati online
- psihoterapeut/savjetovatelj bi trebao poznavati stvarni identitet i lokaciju klijenta
- psihoterapeut/savjetovatelj i klijent trebali bi unaprijed dogovoriti proceduru u slučaju krize
- klijent bi trebao dati podatke osobe za kontaktiranje u slučaju nužde
- psihoterapeut/savjetovatelj bi trebao istražiti resurse u zajednici iz koje klijent dolazi.

5 Etički aspekti e-alata/e-savjetovanja

Cjelina 5.6

Tehnologija u online terapiji

Pregled cjeline

- Etička pitanja uzrokovana zakazivanjem tehnologije
- Što činiti kad tehnologija zakaže

5.6 Etička pitanja uzrokovana zakazivanjem tehnologije

Za razliku od tradicionalne terapije licem u lice, e-terapija služi se drukčijim medijem koji omogućuje komunikaciju: tehnologijom.

Iako je današnja tehnologija prilično pouzdana, moguće je da katkad zakaže (prekidi u internetskoj vezi ili zastoji na platformama koje podržavaju komunikaciju, zakazivanje softvera).

Ako dođe do prekida internetske veze, razgovor se naglo prekida. Takvo iskustvo može zbuniti i uzrujati i klijenta i psihoterapeuta.

- Je li klijent završio razgovor namjerno, zbog nečega što je rečeno?
- Je li klijent u krizi?

Slična pitanja može samome sebi postaviti i klijent, a terapijski odnos može zbog toga biti ozbiljno narušen.

5.6 Što činiti kad tehnologija zakaže?

Dostupna literatura predlaže da se psihoterapeut i klijent čija se komunikacija temelji na tehnologiji mogu unaprijed dogovoriti o načinu postupanja ako dođe do zakazivanja te tehnologije.

Takav dogovor trebao bi definirati:

1. tko će nakon prekida ponovno uspostaviti kontakt
2. unutar kojeg vremenskog okvira će se ponovno uspostaviti kontakt
3. utvrditi dodatni oblik komunikacije (e-mail, SMS, telefonski poziv).

5 Etički aspekti e-alata/e-savjetovanja

Cjelina 5.7

Računalne vještine online terapeuta

Pregled cjeline

- Tehnološki posredovana komunikacija: vještine i kompetencije

5.7 Tehnološki posredovana komunikacija: vještine i kompetencije

Općenito, psihoterapeuti koji se služe tehnološki posredovanom komunikacijom trebali bi usvojiti dodatne vještine i kompetencije.

- Terapeuti koji se služe računalno posredovanom komunikacijom trebali bi usvojiti vještine tipkanja, brzinu i točnost te biti upoznati s računalnim i internetskim tehnologijama.
- Sigurnost i povjerljivost podataka ključna su pitanja u *online* terapiji, a psihoterapeutova je dužnost da razumije i informira svog klijenta o softverima i tehnikama koje štite sigurnost podataka i povjerljivost kliničkih zabilješki.

5 Etički aspekti e-alata/e-savjetovanja

Cjelina 5.8

Asinkrone intervencije

Pregled cjeline

- Asinkrone intervencije

5.8 Asinkrone intervencije

Asinkrone intervencije kritizirane su zbog svog nedostatka neverbalnih znakova.

Premda postoje znanstveni dokazi da nedostatak neverbalne komunikacije može imati povoljne učinke (kao u slučaju kad se neverbalna komunikacija koristi za manipuliranje psihoterapeutovim ponašanjem), preporuka je da se psihoterapeuti koji provode online terapiju upoznaju s upotrebom emotikona i internetskih skraćenica i te da nauče eksplicitno iskazati emocije riječima.

5 Etički aspekti e-alata/e-savjetovanja

Cjelina 5.9 Granice

Pregled cjeline

- Tehnološka pitanja i granice online terapije

5.9 Tehnološka pitanja i granice online terapije

Tehnološka pitanja u online terapiji povezana su i s nekim granicama.

Tehnologija, internet, društveni mediji, sve je to lako dostupno, a zbog toga je lako doći u zabludu da je i psihoterapeut/savjetovatelj dostupan u svako doba.

Psihoterapeut bi trebao objasniti klijentu granice njihovog odnosa, vezano za sljedeće:

- učestalost kontaktiranja
- trajanje razgovora
- dostupnost psihoterapeuta izvan dogovorenog vremena
- granice u interakciji putem društvenih medija
- cijenu i način plaćanja

5 Etički aspekti e-alata/e-savjetovanja

Cjelina 5.10

Cijena usluge/plaćanje

Pregled cjeline

- Cijena online terapije

5 Etički aspekti e-alata/e-savjetovanja

5.10 Cijena online terapije

- Cijene online psihoterapije/savjetovanja trebaju biti transparentne i usklađene s propisima izvršnih i normativnih tijela.
- Budući da je online psihoterapija/savjetovanje relativno nov oblik terapije, rijetko je pokrivena policama osiguranja.
- Online psihoterapija/savjetovanje u većini se slučajeva plaća privatno, a dogovor o plaćanju treba se postići unaprijed kako bi se zaštitili i klijent i psihoterapeut.

5 Etički aspekti e-alata/e-savjetovanja

Rasprava

Raspravite zajedno:

- Etička pitanja vezana za primjenu komunikacijske tehnologije u terapeutske svrhe

Raspravite zajedno:

Ima li vaše strukovno udruženje kakav stav o etičkim načelima u online terapiji i kakvo je vaše mišljenje o tome?

Je li suočavanje s ograničenjima i izazovima kibernetskog prostora u skladu s preporukama utvrđenima u literaturi?

5 Etički aspekti e-alata/e-savjetovanja

Vježbe

Savjetovatelji/psihoterapeuti koji se služe tehnološki posredovanim oblicima komunikacije trebaju imati dodatne vještine i kompetencije. Navedite neke od njih.

Na koje načine možete postaviti specifične granice u online terapiji i na koji se način takva terapija razlikuje od tradicionalne? Objasnite.

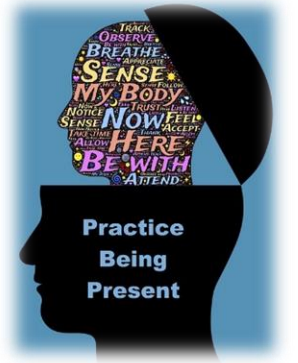

Aspekti koje treba upamtiti

Molimo, popunite sami ovo polje

- *
*
*
*
...

Provjerite svoje znanje

1. Navedite etička pitanja u online kliničkoj praksi.
2. Objasnite moguće učinke tehnološki posredovane komunikacije na psihoterapiju i savjetovanje.
3. Navedite relevantnu literaturu koja govori o efikasnosti intervencija temeljenih na računalnim tehnologijama;
4. Koji su glavni zaključci literature iz prethodnog pitanja?
5. Navedite neke preporuke iz literature o tome kako se pozabaviti s etičkim izazovima koje nameće kibernetски prostor.
6. Navedite preporuke za krizne intervencije u online savjetovanju/psihoterapiji.

Rezultati

1. Odgovor na pitanje 1
2. Odgovor na pitanje 2
3. Odgovor na pitanje 3
4. Odgovor na pitanje 4
5. Odgovor na pitanje 5
6. Odgovor na pitanje 6

Odgovor na pitanje 1

- **Navedite etička pitanja u online kliničkoj praksi.**
- Neka od etičkih pitanja vezana uz primjenu komunikacijskih tehnologija u savjetovanju/psihoterapiji odnose se na: povjerljivost podataka, valjanost podataka koji se isporučuju putem digitalnih mreža, identifikaciju klijenta i savjetovatelja, utvrđivanje kvalifikacija, krizne intervencije i riskantne kliničke situacije, prikladnost savjetovateljskih intervencija, potencijalnu zloupotrebu softverskih aplikacija, utvrđene jurisdikcije, pitanja o privatnosti, učinak na terapijski odnos, nedostatak svijesti o faktorima specifičnim za neko okruženje.

Odgovor na pitanje 2

- **Objasnite moguće učinke tehnološki posredovane komunikacije na psihoterapiju i savjetovanje**
- Specifična obilježja korištenja tehnologije u procesima savjetovanja i psihoterapije može utjecati na tijek i efikasnost tih procesa.
- Metode online komunikacije smanjuju razinu kontrole koju savjetovatelji i psihoterapeuti imaju tijekom procesa terapije, što može ugroziti privatnost i povjerljivost podataka njihovih klijenata. Uz to, i savjetovatelju/psihoterapeutu i klijentu lakše je manipulirati podacima, što može utjecati na uspostavljanje i održavanje terapeutskog odnosa. Drugi negativni aspekti online savjetovanja/psihoterapije odnose se na zastoje i zakazivanje internetskih veza, što može naglo prekinuti komunikaciju između sugovornika, te na uspostavljanje granica (stvora se uvjerenje da je savjetovatelj/psihoterapeut uvijek dostupan).
- Unatoč tome, online savjetovanje/psihoterapija nudi niz prednosti, poput mogućnosti savjetovanja na daljinu (npr. za vrijeme putovanja), brže reakcije u slučajevima krize, smanjenja troškova putovanja, mogućnosti pružanja podrške osobama sa smanjenom mobilnošću.

Odgovor na pitanje 3

- **Navedite relevantnu literaturu koja govori o efikasnosti intervencija temeljenih na računalnim tehnologijama.**
- Neke od studija koje se bave procjenom efikasnosti savjetovanja/psihoterapije temeljene na informacijskim i komunikacijskim tehnologijama:
  - Andrews, Cuijpers, Craske, McEvoy, & Titov (2010); Barak et al. (2008);
  - Chester & Glass (2006); Dowling & Rickwood (2013);
  - Gainsbury & Blaszczynski (2011); Griffiths & Christensen (2006);
  - Hanley & Reynolds (2009); Heinlen, Welfel, Richmond, & Rak (2003);
  - Kaltenthaler et al. (2004); Machado et al. (2016);
  - Manzoni, Pagnini, Corti, Molinari, & Castelnuovo (2011); Newman et al. (2011);
  - Postel, de Haan, & De Jong (2008); Richards & Viganó (2013);
  - and Shaw & Shaw (2006).

Odgovor na pitanje 4

- **Koji su glavni zaključci literature iz prethodnog pitanja?**
- Zbog heterogenosti podatak iz prethodno spomenutih studija, njihovi zaključci trebali bi se interpretirati s oprezom. Najnovije studije pokazuju da online savjetovanje može biti djelotvorno kao i savjetovanje licem u lice, kad ono replicira uvjete kakvi postoje i u savjetovanju licem u lice. Međutim, i dalje postoji potreba za jačim empirijskim dokazima o efikasnosti ovog oblika rada i njegovoj posredničkoj i facilitativnoj ulozi.

Odgovor na pitanje 5

- **Navedite neke preporuke iz literature o tome kako se pozabaviti s etičkim izazovima koje nameće kibernetiski prostor.**
- American Psychological Association (2017). APA statement on services by telephone, teleconferencing and internet. Available online in <http://www.apa.org/ethics/education/telephone-statement.aspx>
- Caspar, F., & Berger, T. (2005). The future is bright: How can we optimize online counseling, and how can we know whether we have done so? *The Counseling Psychologist*, 33, 900-909.
- Loue, S. (2016). Ethical Use of Electronic Media in Social Work Practice. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 8(2), 21-30. doi: <http://dx.doi.org/10.18662/rrem/2016.0802.02>
- Richards, D., & Viganó, N. (2013). Online Counseling: A Narrative and Critical Review of the Literature, *Journal of Clinical Psychology*, 69(9), 994-1011.

Odgovor na pitanje 6

- **Navedite preporuke za krizne intervencije u online savjetovanju / psihoterapiji.**
- Uvijek je poželjno uspostaviti stvaran kontakt s osobom u krizi ili takvu osobu uputiti dostupnim institucijama za mentalno zdravlje. Psihoterapeut/savjetovatelj bi trebao poznavati stvarni identitet i lokaciju klijenta i unaprijed se dogovoriti o postupanju u krizi. Klijent bi trebao dati podatke osobe za kontaktiranje u slučaju nužde, a psihoterapeut/savjetovatelj bi trebao istražiti resurse u zajednici iz koje klijent dolazi. Savjetovatelj/psihoterapeut ima obavezu intervenirati kad se radi o osobi koja je u krizi i kad postoji rizik da ta osoba naudi sebi ili drugome.

Izvori

- Baker, K. D., & Ray, M. (2011). Online counselling: The good, the bad, and the possibilities. *Counselling Psychology Quarterly*, 24(4), 341-346
- Barnett, J.E. (2005). Online counselling: New entity, new challenges. *The Counseling Psychologist* 33, 6, 872-880.
- Bholá, P., & Raguram, A. (2016). *Ethical issues in counselling and psychotherapy practice: Walking the line*. New York, NY, US: Springer Science + Business Media. <http://www.springer.com/gp/book/9789811018060>)
- Caspar, F., & Berger, T. (2005). The future is bright: How can we optimize online counseling, and how can we know whether we have done so? *The Counseling Psychologist*, 33, 900-909.
- Cataldo, R., & Bogetti, C. (2017). Niveles técnico, deontológico y ético en el uso de tecnologías de la información y comunicación en psicoterapia. *Technical, Deontological and Ethical Levels in the Use of Information and Communication Technologies in Psychotherapy.*, 63(1), 67-74.
- Childress, C.A. (2000). Ethical issues in providing online psychotherapeutic interventions. *Journal of medical Internet Research*, 2(1), e5.
- Corey, G., Corey, M. S., & Callahan, P. (2010). *Issues and ethics in the helping professions*. Pacific Grove, CA: Brooks/ Cole.
- Gamino, L. A. (2012). Ethical considerations when conducting grief counselling online. In C. J. Sofka, I. N. Cupit, K. R. Gilbert, C. J. Sofka, I. N. Cupit, & K. R. Gilbert (Eds.), *Dying, death, and grief in an online universe: For counselors and educators*. (pp. 217-234). New York, NY, US: Springer Publishing Co. (Here: <https://www.amazon.com/Dying-Death-Grief-Online-Universe/dp/082610732X>)
- de Bitencourt Machado, D., Braga Laskoski, P., Trelles Severo, C., Margareth Bassols, A., Sfoggia, A., Kowacs, C., . . . Laks Eizirik, C. (2016). A Psychodynamic Perspective on a Systematic Review of Online Psychotherapy for Adults. *British Journal of Psychotherapy*, 32(1), 79-108. doi:10.1111/bjp.12204
- Dowling M, Rickwood D (2013) Online counselling and therapy for mental health problems: A systematic review of individual synchronous interventions using chat. *Journal of Technology in Human Services*, 31(1), 1–21.
- Haberstroh, S., Barney, L., Foster, N., & Duffey, T. (2014). The Ethical and Legal Practice of Online Counseling and Psychotherapy: A Review of Mental Health Professions. *Journal of Technology in Human Services*, 32(3), 149-157. doi:10.1080/15228835.2013.872074

Izvori

- Hertlein, K. M., Blumer, M. L. C., & Mihaloliakos, J. H. (2015). Marriage and Family Counselors' Perceived Ethical Issues Related to Online Therapy. *Family Journal*, 23(1), 5-12. doi:10.1177/1066480714547184
- Kraus, R. (2010). Ethical issues in online counselling. In R. Kraus, G. Stricker, C. Speyer. *Online counselling. A handbook for mental health professionals*. Amsterdam: Elsevier.
- Loue, S. (2016). Ethical Use of Electronic Media in Social Work Practice. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 8(2), 21-30.
- doi: <http://dx.doi.org/10.18662/rrem/2016.0802.02>
- Menovschikov, V. Y. (2010). Ethical issues of online psychological counselling. *Cultural-Historical Psychology*, (1), 89-95. <http://psyjournals.ru/en/kip/2010/n1/Menovschikov.shtml>
- Richards, D., & Viganó, N. (2013). Online Counseling: A Narrative and Critical Review of the Literature, *Journal of Clinical Psychology*, 69(9), 994-1011.
- Rummell, C. M., & Joyce, N. R. (2010). 'So wat do u want to wrk on 2day?': The Ethical Implications of Online Counseling. *Ethics & Behavior*, 20(6), 482-496. doi:10.1080/10508422.2010.521450
- Sampson, J. P., Jr., & Makela, J. P. (2014). Ethical Issues Associated with Information and Communication Technology in Counseling and Guidance. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 14(1), 135-148.
- Shaw, H.E & Shaw, S.F. (2006). Critical Ethical Issues in Online Counseling: Assessing Current Practices with an Ethical Intent Checklist. *Journal of Counseling & Development*, 84, 41-53.
- Tavani, H. T. (2016). *Ethics and Technology: Controversies, Questions, and Strategies for Ethical Computing* (5th Eds). Hoboken, NJ: John Wiley and Sons.
- http://www.just.edu.jo/~mqais/CIS200/Ethics_and_%20Technology.pdf or <https://www.scribd.com/document/334640602/Ethics-and-Technology-5th-Edition-Tavani>
- Wade, M. E., Moorhead, H. J. H., & Levitt, D. H. (2013). Online counselling. In D. H. Levitt, H. J. H. Moorhead, D. H. Levitt, & H. J. H. Moorhead (Eds.), *Values and ethics in counselling: Real-life ethical decision making*. (pp. 195-201). New York, NY, US: Routledge/Taylor & Francis Group.
- <https://www.amazon.com/Values-Ethics-Counseling-Real-Life-Decision/dp/041589879X>

Impressum

Projekt: Therapy 2.0

Koordinator: media k GmbH, Goethestr. 10, D-97980 Bad Mergentheim,
phone +497931 99 27 30, fax +49 7931 99 27 31

URL: <https://www.ecounseling4youth.eu>

Broj projekta: 2016-1-DE02-KA202-003245

Program financiranja: Erasmus+

Autorice Modula 5 – Etički aspekti e-alata/e-savjetovanja s naglaskom na različitost od klasičnog okruženja

Artemisa R Does i Regina Silva - kontakti: artemisadores@ess.ipp.pt; ras@eu.ipp.pt

Aleksandra Stevanović i Marina Letica Crepulja (MEDRI) - kontakti: stevanovic.aleksandra@gmail.com; marinalc@uniri.hr

© **Slike:**

- velin Radkov – Fotolia.com
- Alpha Stock Images - <http://alphastockimages.com>
- Pixabay CC0 Creative Commons
- Wikimedia
- PEXELS CC0 Licencse
- Twenty20 Royalty-free images

Erasmus+

Ovaj rad ustupljen je javnosti pod licencom Creative Commons Imenovanje-Nekomercijalno-Dijeli pod istim uvjetima 4.0.

Ovaj projekt ostvaren je uz potporu Europske komisije. Ova publikacija izražava isključivo stajališta autora publikacije i Komisija se ne može smatrati odgovornom prilikom primjene informacija koje publikacija sadrži.

Partneri u projektu Therapy 2.0

Njemačka		media k GmbH (Koordinator) Dr. Karin Drda-Kühn / Hans-Jürgen Köttner • Therapy2.0@media-k.eu • + 49 7931 99 27 30
Njemačka		Innovation in Learning Institute – University of Erlangen-Nuremberg Evelyn Schlenk • Evelyn.Schlenk@ili.fau.de • + 49 9131 856 1111
Slovenija		Integra Institut, Institut za razvoj clovekovih potentialov Sonja Bercko Eisenreich • sonja.bercko@eu-integra.eu • + 38 659 013 2641
Hrvatska		Sveuciliste u Rijeci, Medicinski Fakultet Dr. Tanja Franciskovic / Dr. Marina Crepulja • tanja.franciskovic@medri.uniri.hr • + 38 591 2000 000
Island		Iceland Academy of the Arts Björg Jóna Birgisdóttir • bjorg@lhi.is • + 354 552 4000
Austrija		Wissenschaftsinitiative Niederösterreich Dr. Wolfgang Eisenreich • office@wissenschaftsinitiative.at • + 43 676 944 5447
Portugal		Instituto Politecnico do Porto Dr. Regina Silva • ras@eu.ipp.pt • + 351 222 061
Grčka		GUnet Akadimaiko Diadiktyo Pantelis Balaouras / Constantinos Tsibanis • costas@noc.uoa.gr • + 30 210 7275603

Završetak modula

Čestitamo!
Završili ste ovaj modul!